

VIP-verkoston Toiminta-alueittain järjestettävä opetus- teemaryhmä

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman Vaativan erityisen tuen kehittämissryhmän (2015–2017) loppuraportin yhtenä kehittämisehdotuksena oli vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkostojen, VIP-verkoston, käynnistäminen. VIP-verkoston toiminta käynnistyi vuonna 2018, ja siinä on tehty vaativan erityisen tuen korjaavien toimenpiteiden sekä ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen kehittämistyötä. Yksi keskeinen teema, johon pian verkoston käynnistymisen jälkeen haluttiin kiinnittää tarkempaa huomiota, oli toiminta-alueittain järjestettävä opetus. Kehittämisen parissa on vuodesta 2019 lähtien työskennellyt alan asiantuntijoista koottu toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen teemaryhmä. Tässä artikkelissa kuvataan tarkemmin teemaryhmän työskentelyä ja siinä tuotettuja materiaaleja.

Teksti Merja Mannerkoski

Vaativan erityisen tuen kehittäminen VIP-verkostossa

Käsite vaativa erityinen tuki otettiin käyttöön VETURI-tutkimus- ja kehittämishankkeessa (2012–2015). Käsitteellä viitattiin perusopetuksen erityiseen tukeen niille oppilaille, jotka tarvitsevat oppimiseensa ja koulunkäyntiinsä moniammatillista, usein pitkäkestoista ja intensiivistä tukea. Vaativan erityisen tuen tarpeen todettiin kohdistuvan oppilaisiin, joilla on esimerkiksi vakavaa psyykkistä oireilua, autismitkirjoa, kehitysvammadiagnoosi tai vaikea- ja

monivammaisuutta, eli sellaiseen erityistä tukea saavien oppilaiden reuna-ryhmään, joka aiemmissa kehittämishankkeissa oli saanut vähemmän huomiota. (Kontu ym., 2015.) Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuonna 2015 vaativan erityisen tuen kehittämissryhmän jaostoineen kehittämään sairaalaopetusyksiköiden, kuntien ja kuntayhtymien sekä yksityisten laitosten ja erityiskoulujen tarjoamaa opetusta ja koulunkäyntiä. Kehittämissryhmän työskentelystä koottu loppuraportti (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017) sisälsi yleiskatsauksen vaativan erityi-

Kuvituskuva: Unsplash.

sen tuen tilasta Suomessa sekä kehittämisehdotuksia opetus- ja kulttuuriministeriölle vaativan erityisen tuen oppilaiden opetuksen kehittämiseksi. Loppuraportissa nostettiin vakavana huolena esiin esimerkiksi niiden oppilaiden oikeus koulunkäyntiin, jotka tarvitsevat oppimisensa ja koulunkäyntinsä tueksi vaativaa erityistä tukea, ja laadituilla ehdotuksilla pyrittiin turvaamaan jokaisen oppilaan oikeus saada opetusta jokaisena esiopetus- ja koulupäivänään aina, kun se oppilaan terveydentila huomioiden on mahdollista.

Vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän loppuraportissa esitetyt kehittämisehdotukset olivat taustalla myös VIP-verkoston käynnistämisessä vuonna 2018. Verkoston toiminnan tarkoituksena on kunnallisen varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toteuttaman tuen vahvistaminen. Kehittämiskohteina ovat vaativan erityisen tuen korjaavat toimet sekä ennaltaehkäisevä ja varhainen

tuki. Verkoston tavoitteena on yhdistää moniammatilliset ja monialaiset toimijat, jotta vaativan tuen tarpeessa olevat lapset ja nuoret voisivat saada itselleen sopivaa tukea oikeaan aikaan. VIP-verkosto muodostuu viidestä yhteistoiminta-alueesta, joilla käytännön toiminta kansallisella tasolla toteutettavan kehittämistyön lisäksi tapahtuu. Jatkeena vuosien 2018–2020 toimintakaudella tehdyille kehittämistyölle on VIP-verkoston toiminnassa nyt käynnissä toinen kausi vuoden 2022 loppuun saakka.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Kun vaativan erityisen tuen käsite otettiin käyttöön, olivat lähtökohtana käytännön tarpeet kuvata vaativaa ja monialaista tukea tarvitsevien oppilaiden joukkoa. Tuolloin todettiin esimerkiksi kehitysvammadiagnoosin saaneiden ja moni- ja vaikeavammaisten oppilaiden tarvitsevan oppimisensa ja koulunkäyntinsä tueksi edellä mainitulla kä-

sitteellä kuvattua tukea. Oppiainejaon sijasta vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain (valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta, 422/2012, 9 § 3 momentti). Terveystilaan liittyvistä syistä myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveystilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain (Opetushallitus, 2014, luku 7.4.6). Oppiaineittain opiskelu on kuitenkin ensisijainen tapa järjestää opetus. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain silloin, kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä, vaan oppiaineittain etenevä opiskelu on hänelle liian haasteellista eikä se ole hänen etunsa mukaista.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus -teemaryhmä

Alueellisten verkostojen kehittämistyön lisäksi VIP-verkostossa aloitti vuonna 2019 kolme tärkeiksi havaittuihin teemoihin keskittyvää teemaryhmää: Kouluakäymättömät lapset, Sijoitetut lapset ja Toiminta-alueittain järjestettävä opetus. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus -teemaryhmän puheenjohtajana on toiminut opetusneuvos Pirjo Koivula Opetushallituksesta ja jäsenenä on asiantuntijoita Elmeri-kouluista ja Oppimis- ja ohjauskeskus Valterista, yliopistotutkimuksen asiantuntijoita niin lastenneurologian kuin erityispedagogiikankin alalta, toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen käytännön osaajia sekä lisäksi vielä uuden VIP-toi-

mintakauden alettua mukaan tulleina asiantuntija Kehitysvammaliitosta ja varhaiskasvatuksen edustaja. Ryhmän toiminnan tukena on ollut myös edustaja opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Teemaryhmä ja sen asiantuntijat ovat toimintansa aikana tiedostaneet käytännön haasteita, jotka liittyvät toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen käytänteisiin sekä hallinnollisiin päätöksiin. Opetuksen järjestäjien on havaittu kaipaavan toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen ohjeistuksia ja selkeämpiä, yhteisiä toimintamalleja. Teemaryhmä onkin ottanut tavoitteekseen kuvata toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen pedagogisia toimintatapoja ja käytänteitä sekä ohjeistaa opetushenkilöstöä ja huoltajia aiheeseen liittyvissä kysymyksissä.

Keskiössä teemaryhmän työskentelyssä ovat olleet toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen arviointi, webinaarit yhteistyössä Itä-Suomen aluehallintoviraston kanssa, esitteet ja aineistot sekä kirjan ideoiminen toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen.

Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen arviointi

Opetushallituksen raportit ja selvitykset -sarjassa julkaistiin vuonna 2021 selvitys oppimisen edistymisen seuraamisesta ja arvioinnista toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa. Selvityksessä nousi esiin arviointiin liittyviä haasteita, joista teemaryhmä kantaa huolta. Siinä muun muassa todettiin, että arviointi näyttää toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa hajanaise-

na ja epätasaisena, tiedon kerääminen oppimisen edistymisestä ei useinkaan ole järjestelmällistä eivätkä esimerkiksi käytössä olevat seurantalomakkeet, joita tutkimuksessa ilmoitti käyttävänsä vain alle viidennes opettajista, ole aina keskenään vertailukelpoisia. Selvityksen aineistosta ei juurikaan löytynyt mainintoja yhteisistä edistymisen seurannan havainnointikriteereistä tai arviointiperiaatteista. (Rämä, 2021.) Teemaryhmä onkin ottanut tehtäväkseen pohtia keinoja muun muassa arviointimallin luomiseen toiminta-alueittaiseen opetukseen ja kehittää niitä arviointiin liittyviä asioita, joihin sekä selvityksessä että käytännön opetustyössä on kiinnitetty huomiota. Keinoja on pohdittu myös yhteistyössä Opetushallituksen kanssa, jossa päätetään toimialaan kuuluvan koulutuksen opetussuunnitelmien perusteista sekä siihen liittyvistä arviointikäytännöistä. Toiminta-alueittaisen opetuksen arvioinnin kehitystyön jatkumossa tarvitaan Opetushallituksen ohjeistuksia, jotta arviointikäytännöitä on mahdollista tämentää paikallisella tasolla ja opetuksen järjestäjien toiminnassa.

Esitteet ja aineistot

Teemaryhmä on tuottanut toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen käytänteisiin sekä hallinnollisiin päätöksiin liittyviä ohjemateriaaleja, joilla on pyritty vastaamaan havaittuihin käytännön haasteisiin. Toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta ja pidennetyn oppivelvollisuuden järjestämisestä julkaistiin vuoden 2020 lopulla oppaat *Opin ja osaan* ja *Kaikki*

oppii! sekä VIP-verkkosivuilla että painettuina versioina. Nämä oppaat tarkistetaan ja niiden verkossa julkaistut versiot päivitetään vuoden 2022 aikana.

Joulukuussa 2021 julkaistiin selkokielinen, sähköinen *Vaikeavammaisen lapsen koulunkäynti Suomessa* -opas maahanmuuttotilanteille huoltajille. Oppaassa kuvataan selkeästi Suomen esi- ja perusopetusta ja oppimisen tuen järjestämistä suomeksi sekä kahdella toista Suomessa käytetyimmällä kielellä. Lisäksi oppaasta saatiin keväällä myös ukrainankielinen käännös. Kieliversioita täydentämään on vielä suunnitteilla samansisältöinen opas viittomakielellä. Oppaat ovat vapaasti käytettävissä VIP-verkoston verkkosivuilla.

Tueksi pohdintaan, olisiko oppilaalle syytä valita oppiainejakoisen opetuksen sijasta toiminta-alueittain järjestettävä opetus, on teemaryhmässä tuotettu kyselytyökalu ”Valitsenko oppilaalle toiminta-alueittaisen opetuksen”, joka on käytettävissä VIP-verkoston verkkosivuilla. Teemaryhmässä tuotettiin myös kaksi tietoiskuvideota, koska havaittiin tarvetta myös toiminta-alueittain järjestettävää opetusta koskevalle lisäinformaatiolle, eikä vastaavaa materiaalia ollut saatavilla. Nämä sekä muut VIP-verkoston työstetyt tietoiskuvideot löytyvät verkkosivuilta.

Teemaryhmän julkaisemien oppaiden lisäksi myös Opetushallituksen verkkosivuilla on julkaistu opetuksen järjestäjille tietoa toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta sekä pidennetystä oppivelvollisuudesta. VIP-verkoston

nettisivuille on lisäksi koottu toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen liittyviä malleja, menetelmiä, tukimateriaalia sekä tutkimusperustaista kirjallisuutta.

Webinaarit

Toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta toteutettiin keväällä 2021 yhteistyössä Itä-Suomen aluehallintoviraston kanssa teemaryhmässä ideoitu webinaarisarja. Teema kiinnosti laajasti, ja webinaarit keräsivät runsaasti osanottajia, mikä kertoo myös aiheeseen liittyvän tiedon tarpeesta. Webinaarisarjan saaman suosion myötä se saikin jatkoa syksyllä 2021 sekä edelleen keväällä 2022. Teemaryhmän työskentelyn päättyessä VIP-verkoston toimintakauden myötä tämän vuoden lopussa on syksyille 2022 suunnitteilla Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen teemaryhmän päätösseminaari. Päätösseminaarin osalta suunniteltu työ on käynnissä ja siitä tiedotetaan tarkemmin syksyllä.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus -kirja

Teemaryhmän työskentelyssä ideointiin toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta myös opettajille, opetuksen järjestäjille ja alan opiskelijoille suunnattu kirja, jota olisi mahdollista hyödyntää muun muassa opettajankoulutusten kurssikirjana. Ideoinnin lopputuloksena asiantuntijoiden – opettajien, kouluttajien ja tutkijoiden, joista osa on ollut tiiviisti mukana myös teemaryhmän työskentelyssä – kirjoitustyön tuloksena julkaistiin tammi-

kuussa 2022 PS-kustannuksen kustantamana kirja Toiminta-alueittain järjestettävä opetus (Äikäs & Rämä, 2022). Kirjassa toiminta-alueittain järjestettävää opetusta käsitellään tutkimuksen, käytännön esimerkkien ja lainsäädännön näkökulmista.

Oikeus oppia -kehittämishjelma

VIP-verkoston vakiinnuttaminen on asetettu yhdeksi Oikeus oppia -kehittämishjelman Oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmistelevalle työryhmän painopistealueeksi. Väli raportissaan työryhmä on todennut seuraavansa VIP-verkoston vakiinnuttamisen etenemistä sekä kuulevansa verkoston toimijoita kokouksissaan. (Vitikka, Eskelinen & Kuukka, 2021.) Toiminta-alueittain järjestettävä opetus -teemaryhmä on koonnut toimintansa aikana havaittuja kehittämistarpeita tiedoksi Oikeus oppia -työryhmälle kehittämistyön eteenpäin viemiseksi myös VIP-verkoston toimintakauden päättymisen jälkeen. Esi- ja perusopetuksen jaosto tulee kokoamaan loppuraporttiinsa kehittämisehdotuksia keräämänsä asiantuntijatiedon perusteella.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus -teemaryhmä jatkaa työskentelyään ja kehittämistyötään tämän VIP-verkoston toimintakauden eli vuoden 2022 loppuun saakka. Sen edellä kuvattuun toimintaan ja ajankohtaisiin uutisiin voi tutustua VIP-verkoston verkkosivuilla (<https://vip-verkosto.fi/teemaryhmat/toiminta-alueittain-jarjestettava-opetus/>).

Lähteet

Kontu, E., Pirttimaa, R., Ojala, T., Kokko, T., Rätty, L., Lassinpelto, O.-P. & Pesonen, H. (2015). Loppuraportti opetus- ja kulttuuriministeriölle: Vaativan erityisen tuen tutkimus- ja kehittämishanke VETURI vuosina 2012–2015. Helsingin yliopisto.

Opetushallitus (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Haettu 10.03.2022 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). *Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa. Kehittämisyhmän loppuraportti*. Haettu 10.3.2022 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-495-5>

Rämä, I. (2021). *Oppimisen seuraaminen ja arviointi toiminta-alueittain järjestettävissä opetuksessa*. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2021:1. Haettu 10.03.2022 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Oppimisen_edistymisen_seuraaminen_ja_arviointi_toiminta-alueittain_jarjestettavassa_opetuksessa.pdf

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (2012). 422/28.06.2012 Haettu 10.03.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>

Vitikka, E., Eskelinen, M. & Kuukka, K. (2021). *Oikeus oppia. Oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmisteleva työryhmän väliraportti*. Haettu 10.03.2022 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-897-7>

Äikäs, A. & Rämä, I. (toim.) (2022). *Toiminta-alueittain järjestettävä opetus*. PS-kustannus.

Kirjoittaja

Merja Mannerkoski
erityisasiantuntija
Opetushallitus
merja.mannerkoski@opetushallitus.fi

Kirjoittajan kuva: Niina Rodionoff.